

YAPI TARİHLEMELERİNDE VAKFİYELERİN ÖNEMİNE DAİR BİR ÖRNEK

Doç. Dr. Kerim TÜRKMEN

Herhangi bir yapının inşa edildiği tarihi belirlemek istediğimizde, başvuracağımız ilk belge o yapının kitabesi olacaktır. Kitabe, bir yapının ne zaman, hangi amaçla, kimin tarafından ve hangi yönetici zamanında yapıldığını gösteren en değerli belgedir. Ancak üzülererek müşahade etmekteyiz ki birçok yapının kitabesi ya kaybolmuş veya almış olduğu değişik tahribat (deprem, yangın, yağmur, sel ... vb.) yüzünden okunması imkânsiz bir hale gelmiştir. Özellikle Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait yapıların kitabelerinin bu durumdan en çok nasibini almış olması düşündürücüdür. Bu değerli belgelerin kaybolmuş veya tahrip edilmiş olmalarında kasıt unsurunun yanısıra ihmal ve bilgisizliğin de büyük rolü olduğunu görmekteyiz. Kitabelerin yok olmalarına örnek vermeye kalkarsak, Kayseri'de bir valinin 1904 yılında Alâaddin Eratna ve eşinin gömülü bulunduğu Köşk Medrese'nin mermer kitabesini yerinden söktürerek konağının havuz inşaatında yapı malzemesi olarak kullanma gafletinde bulunmasından, Bergama'daki muhteşem Zeus Sunağı'nın üstelik Padişah'ın izniyle Almanya'ya götürülmesinden, Gedik Ahmet Paşa'nın Fatih Dönemi'nde, Karaman'ı yerle bir ederek yıkmış olduğu o güzelim eserlerin malzemesini, kitabeleri de dahil Karaman Kalesi inşaatında taş malzeme olarak kullanılmasını sıralayabiliriz¹. Kasıt ve ihmalin yanısıra bazı kişilerin "iyi niyetle" de olsa güzelim ahşap minberleri, boyayarak bozduklarına tanık olmaktadır². Tüm bu nedenlerden yurdumuzda birçok yapının kitabeleri ya kaybolmuş veya belirtmiş olduğumuz tahripler sonucu işe yaramaz duruma gelmişlerdir. Kitabesiz yapıların tarihlendirilmeleri, genellikle ya mimari stili veya üzerinde

yer alan süslemelerinden yola çıkılarak yapılmaktadır. Ancak bu tip tarihlendirmeler çok sağlıklı olmadıkları gibi değişik görüşler ve yaklaşımlar, karşılaştırma örneklerinin yanlış seçilmiş olması yüzünden, geniş zaman farklılıklarının da ortaya çıkmasına yol açabilmektedir³. Oysa kitabesi olmayan ama vakfiyesi bulunan yapılarda bu gibi sorunlarla karşılaşmamaktayız. Üzülererek görmekteyiz ki Anadolu'da kitabesi yok olmuş veya okunamayacak duruma gelmiş çok sayıda yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan biri de Amasya'daki Sultan Mesud Türbesi'dir. Birçok araştırmacının değişik görüşleri sonucu, farklı zamanlara tarihlendirilmiştir. Bunlardan en sonuncusu da Vakıflar Dergisinin XXV. sayısında yer alan makaledir ve bu çalışmada bu yapı için 1385 tarihi uygun görülmüştür⁴.

Aslında Sultan Mesud Türbesi cephesi, mimari stili ve süslemelerine bakılınca (Res. 1) 1385 tarihi pekala uygun bir tarih olarak algılanabilir. Ancak bunu salt bu yolla benimsersek mevcut önemli bir belgeyi gözardı etmiş oluruz. Bu belge, hatta belgeler demek daha uygun olur, Sultan Mesud Türbesi için düzenlenmiş olan üç ayrı vakfiyedir. Bu üç vakfiye, merhum Hüseyin Hüsameddin ta-

1. K. Türkmen, Karaman Kalesi İnşaatında Kullanılan Taş Kitabeler, **Haksas Dergisi**, S. 301, Ank., 1990, s. 24-26.
2. Bu duruma örnek olarak, Kayseri Ulu Camii ve Hunat Camii minberlerini verebiliriz.
3. Örnek olarak Kayseri'de Döner Kümbet ve Erzurum'da Çifte Minareli Medrese verilebilir.
4. T. Cantay, Amasya Sultan Mesud Türbesi'nin İnşa Yılı, **Vakıflar Dergisi**, S. XXV, Ank., 1995, s. 35.

rafından çevirileriyle birlikte yayınlanmıştır⁵. Bu vakfiyelerden birinin (Sultan Mesud'un oğlu Sultan Altunbaş tarafından düzenlenmiş olan ikinci vakfiyedir.) fotokopisi de temin edilerek ekte sunulmuştur⁶. Vakfiyelerde açıkça belirtildiği gibi üçü de Sultan Mesud'un oğlu Sultan Tacüddin Altunbaş adına tanzim edilmiştir. Birinci vakfiye, H. 740 (M. 1340) yılının Şevval ayının sonlarında, ikinci vakfiye de H. 756 (M. 1355) yılının yine Şevval ayının sonlarında tanzim edilmiştir. Üçüncü vakfiyenin ise tanzim tarihi verilmemektedir. Hüseyin Hüsameddin, orijinalinin çok yıpranmış ve birçok yerinin okunamaz durumda olduğundan bahsetmektedir. Vakfiyede, Amasya ve ona bağlı birçok köy adının yanısıra "şahit olarak adları geçmekte olan" o dönemin önemli kişilerinin isimleri de yer almaktadır. Vakfiyede yer alan şahıs ve yer isimlerini başka bir zaman ele almak kaydıyla bir tarafa bırakarak, bize türbenin tarihlemesine yardımcı olan yanlarını ele alacağız. Bunların en önemlisi (ekte sunulan) H. 756 (M. 1355) tarihli vakfiyede Sultan Mesud'tan merhum olarak şu satırlarla bahsedilmiş olmasıdır: *وقية السلطان المعظم المكرم مسعود بن كيكاوس*

المفقور للرحوم نور الله قبره

(merhum ve mağfur Keykavus oğlu yüce Sultan Mesud'un vakfiyesidir. Allah kabrini nurlandır-sın) Bundan da şu anlaşılmaktadır ki, vakfiyenin tanzim tarihi olan H. 756 (M. 1355) yılında Sultan

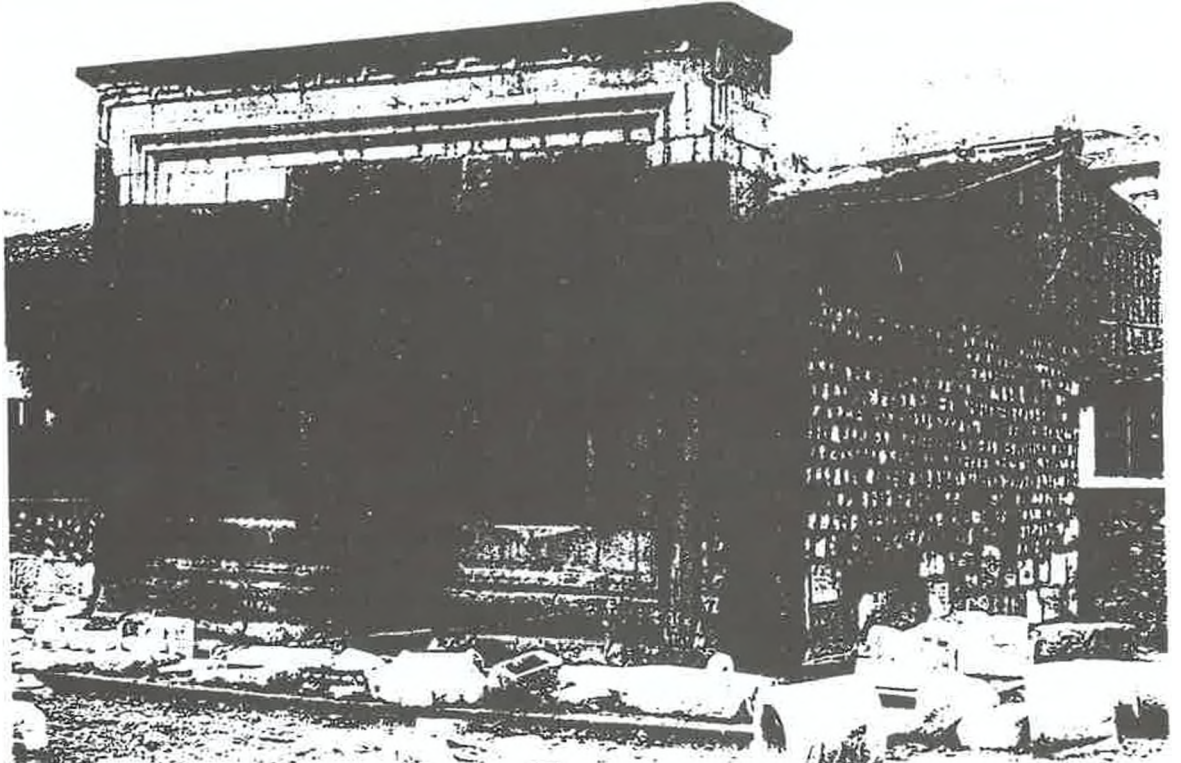
Mesud ölmüştür. Ayrıca Türbenin o tarihlerde yapılmış olduğu:

*اربعة اسهم الى اربعة نفر من العلماء الصالحين الذين يواطون على تربة
الرحوم ويقرؤون من القرآن كل واحد منهم في كل يوم الجمعة
سبعة ولا يتركون تربته ولا يخالطون الشرائط ابداً ويهلون ثواب القرآن
الى روح الفقيد المرحوم المنصور للول المذكور.*

(Ayrıca Merhumun TÜRBESİNDE her cuma Kuran'dan birer cüz okumak ve türbeyi boş bırakmamak, şartlarını değiştirmemek ve bu cüz'lerin sevabını merhumun ruhuna hediye etmek kaydıyla dört alim kişiye vakfiyeden dört pay verilsin) bu cümlelerden anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak Sultan Mesud'un oğlu Sultan Tacüddin Altunbaş'ın adına H. 756 (M. 1355) yılında tanzim edilen vakfiyede Sultan Mesud'un, elmerhum kelimesinden anlaşılaacağı üzere, ölmüş olduğu ve türbesinde kuran okunması için dört alim kişiye vakfiyede birer pay verilmesinden de, türbesinin o tarihlerde inşa edilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Böylece Türbenin yapılış tarihi, sanıldığı gibi M. 1385 yılı değil, bu tarihten en az 30 yıl daha önceye gitmektedir.

5. Hüseyin Hüsameddin, T.T.E.M., S. 11, yıl 1341, s. 305-326.
6. Bu vakfiyenin fotokopisini yayınlamak üzere bana veren, ayrıca bu konuda her türlü yardımlarını esirgemeyen değerli hocam sayın Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Res. 1: Amasya Sultan Mesud Türbesi (Prof. Dr. Tanju Cantay'dan)

قطعت الارض الصالحى مع الحدود في هذه الفترة المذكورة في ديوان فارس وجميع نصيبها
 من الفير للدعوة فاعل وجميع الميرة المدعوة وناج في ديوان امير دامن اسماء السيرة المستب
 عا السيد يدو الشريف وكم كان وعايد السيرة من خالص المير واطرافها في ايامه لا كمن
 حوته وصحة وتغاد تصرفاته اين الله تعالى ذكر الخيرات السيرة واذا اراد هذا الوقف وقب
 من حاصل المبلغ من هؤلاء القراء المذكورة اولاده باعلا مراتبه تعالى بطن بعد بطن سلا
 بعد سلا ولا تدخل اولاد البتلاذ اكانوا من جهة ذوى الارحام اصلا وبصرفون المبلغ على السيرة
 ولا يتصرفون بهد افتوزر من انوج وذكروا قاصحيا صياحي واصل سيرة على
 مودد محذرا كساع ولا نوهوا ولا جرو ولا نورث بوجه من الوجوه وبسب من الاست
 ولا حل لاحد ان يوم ناسه واليوم من الاخر لا ياتي الزمان الا لجمه ولا يجدد علماء وان لا
 ابره لا يعرفوا عده ولا يبدل موارده ومن يرد له بعد ما سمع قائما اسم على الدين تبدلوا
 ان الله سمع علم وعلم لعه الله والملائكة والناس اجمعين واخر الواقف على الله تعالى فاما
 الله تعالى ان الله لا يصع اجر المحسن وقال ايمانو والصائر وزجره نعرفه واكد الواقف
 الممال المحل المكل الصاب السعاده ان يحفظ الاولاد هذه الوقف كما يحفظونهم وروحهم وان
 صج او سدل ان خصم في يوم القيمة من يد الرحمة واولادهم كل حاكم ان لا يسطع ولا يجمع خبراتي كوا الله
 وعربة وسعاده سر محمد عليه الصلوة والسلام ولما اراد الواقف للوقفة المباركة هذه ليكون وقفة
 اولاده المذكور واني حاكم في زمانى وينا فذ حلى كس وحلت بصفة هذه الوقفة وكنت شهود الجماعة
 المسلمين الحاضرين وذلك في اواخر سवाल المبارك سنة وحين وتسلمة السهر الحال

محمود بن موسى وسليمان بن	عبد بن	ادرس بن	شيخ يوسف بن
ابن جابر	سليمان بن	امير	شيخ ولي
محمود بن	الحسين بن	موسى بن	موسى بن
محمود بن	محمود	حارث بن	موسى بن
زكريا بن	عبد بن	وغيره من الحاضرين	وقفة السلطان الفاضل